

วาปี - ซาปี กับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

侘寂 Wabi – Sabi

ดวงดาว โยชิตะ

อาจารย์ประจำสาขาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยกรุงเทพสุวรรณภูมิ

อีเมล: rc_bsu@hotmail.com

Duangdao Yoshida

Lecturer, Tourism Department, Bangkok Suvarnabhumi University

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ในการนำเสนอแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืน โดยนำแนวคิดเกี่ยวกับสุนทรียภาพด้านความงามที่ไม่สมบูรณ์แบบวาปี - ซาปี แนวคิดดังกล่าวเป็นการนำเอาวัสดุที่ได้จากธรรมชาตินำมาตกแต่งให้มีความกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อมหรือธรรมชาติที่อยู่โดยรอบได้อย่างสมดุลและสวยงาม ซึ่งเป็นหัวใจความงามตามลัทธิเซน แนวคิดนี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการวางแผนพัฒนาพื้นที่ในแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความสมดุลและสวยงาม ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ยังคงเดิมหรืออาจจะมีการเปลี่ยนแปลงแต่ให้น้อยที่สุด อันจะนำไปสู่ความสมดุลและสวยงามตามรูปแบบแนวคิดวาปี - ซาปี

คำสำคัญ: วาปี - ซาปี สิ่งแวดล้อม แหล่งท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

Abstract

This article aims to present the way to achieve sustainable tourism development by introducing the concept of aesthetic beauty that is imperfect in the style of Wabi - Sabi. This concept is about the harmonization between nature material and environment with balance and beauty, the heart of beauty of Zen. This concept can be applied to the tourism area planning development in order to achieve balance and beauty under environment they remain the same or minimal change leading to be the balanced and beautiful style of Wabi - Sabi.

Keywords: Wabi – Sabi, environment, destination, sustainable tourism

บทนำ

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมบริการที่มีขนาดใหญ่และเป็นอุตสาหกรรมที่ช่วยขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจของโลก โดยหลายประเทศทั่วโลกได้ให้ความสำคัญต่ออุตสาหกรรม

ท่องเที่ยวอยู่ในอันดับ 1 ใน 3 ของอันดับแรกของอุตสาหกรรมที่สร้างรายได้เข้าสู่ประเทศนั้น ๆ (Goeldner and Ritchie, 2006: 26) เพราะอุตสาหกรรมท่องเที่ยวนำไปสู่การจ้างงาน สร้างอาชีพ การกระจายรายได้ไปยังหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ชุมชน พร้อมกันนี้ยังช่วยเพิ่มโอกาสในการลงทุน ทางธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ก่อให้เกิดความมั่นคงแก่ประชาชนและประเทศ นำไปสู่การยกระดับ คุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนที่สูงขึ้น นำไปสู่การทำให้ประเทศเกิดความมั่นคงทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

ในขณะเดียวกันการท่องเที่ยวก็ต้องการความยั่งยืน เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวสามารถดำรงอยู่ได้ ในอนาคต ปัจจุบันกระแสการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนกำลังเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและ ชาวต่างชาติ (นครินทร์ ชัยแก้ว, 2545: 23 - 24) โดยเป็นการท่องเที่ยวที่มีการบริหารจัดการที่ คำนึงถึงขีดจำกัดความสามารถในการรองรับของธรรมชาติ พร้อมกันนี้ยังเป็นการท่องเที่ยวที่ตระหนัก ถึงบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้ได้รับผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน อันจะนำมาซึ่งความร่วมมือในการ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน (ชัชพล ทรงสุนทรวงษ์, 2545: 14) เพราะฝ่ายที่เกี่ยวข้อง สามารถรับผลประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยวได้ในระยะยาว ส่งผลให้เกิดความยั่งยืนในอนาคตของ ประเทศได้ โดยการใช้ทรัพยากรที่ทรงคุณค่าให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือ วัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมน้อยที่สุด และรักษาความเป็นเอกลักษณ์ให้คงอยู่สืบไปในอนาคต โดยการ ท่องเที่ยวแบบมีจิตสำนึก มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม (Atkins and Murphy, 1994: 45 - 54) และการท่องเที่ยววัฒนธรรมประเพณี เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การ ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยววัฒนธรรมประเพณี เป็นต้น

วาปี - ซาปี (侘寂, Wabi - Sabi) เป็นแนวคิดทางความงามที่สามารถพบได้ในทั่วทุกพื้นที่ ของวัฒนธรรมญี่ปุ่น วาปี - ซาปี (Wabi - Sabi) เป็นความรู้ทางความงามที่ถูกถ่ายทอดลงในผลงาน ทางศิลปะ โดยการนำวัสดุที่ได้จากธรรมชาติมาตกแต่งด้วยฝีมืออันประณีตและกลมกลืนกับธรรมชาติ ได้อย่างสมดุล นอกจากนี้ วาปี - ซาปี (Wabi - Sabi) ยังได้ถูกถ่ายทอดสู่ศิลปะการต่อสู้ที่ปัจจุบันได้ กลายเป็นกีฬาประจำชาติ เช่น เคนโด ยูโด หรือคาราเต้ เป็นต้น โดยศิลปะทั้งหมดที่ถูกสร้างขึ้นมี หัวใจสำคัญคือ ความเป็นธรรมชาติ (Patana, ม.ป.ป.: ออนไลน์) ดังตัวอย่างของความงามแบบวาปี - ซาปี (Wabi - Sabi) ในวัฒนธรรมญี่ปุ่น ดังต่อไปนี้

1) พิธีชงชาแบบญี่ปุ่น

โอเคะคุระ เทนชิน (Okakura Tenshin) (แปลโดย โอเคะเคะยะ ฮิเดะอะชิ Okeya Hideaki) สรุปไว้ว่า พิธีชงชามีพื้นฐานในการเคารพชื่นชมความงามที่มีอยู่ในทุกสรรพสิ่งในชีวิตประจำวันของ มนุษย์ที่รุ่นวายุสับสน โดยนำขามาจากจีนในสมัยนาระซึ่งอะชิเคะงะ โยชิมะสะ (Ashikaga Yoshimasa) ได้ริเริ่มรูปแบบวะบิชะ (Wabicha) ซึ่งเป็นพิธีการชงชาเรียบง่ายและสมถะ (Aesthetics of Simplicity and Austerity) โดยพิธีดังกล่าว สรรค์สร้างความซาบซึ้งใจเกี่ยวกับวิถีปฏิบัติที่สามัญ

ธรรมดาเกี่ยวกับชีวิตทางสังคมขึ้นมา ซึ่งวางอยู่บนพื้นฐานของลัทธิเซน เป็นการนำเสนอความเอาใจใส่เกี่ยวกับวิถีปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ความรู้ตัวทั่วพร้อมและความมีสติอยู่ตลอดเวลา

รูปแบบการจัดพิธีชงชา จะต้องมีการจัดที่นั่งเพื่อประกอบพิธีที่กลางแจ้ง เช่น ในสวนหรือในอาณาเขตบริเวณวัด แต่จะต้องมีห้องพิธีชา เรียกว่าการชงชาแบบเทมะเอะ (Temae) ลำดับการชงชา ได้แก่ เจ้าภาพจะใส่มีทอะ (Matcha: ชาเขียวป่น) ลงในถ้วยชา จากนั้นตักน้ำจากหม้อต้มน้ำร้อนคนด้วยฉะเซน (Chasen: ไม้คนชา) จนแตกฟอง โดยวิธีการตีชงชาให้ยกถ้วยชาขึ้นด้วยมือขวาวางบนฝ่ามือข้างซ้าย หมุนถ้วยชาเข้าหาตัว หลังจากตีเสร็จให้ใช้ปลายนิ้วเช็ดถ้วยชา และใช้ไคชิ (Kaishi: กระดาษรองขนม) เช็ดนิ้ว (สมาคมไทย - ญี่ปุ่น, 2553: 258)

ที่มา: <http://knows-japan.exteen.com>

2) การจัดสวนแบบญี่ปุ่น

รูปแบบของสวนญี่ปุ่นนิยมเลียนแบบธรรมชาติมาไว้ในสวน ประกอบไปด้วย ดันไม้ ก้อนหิน ทรงเลขาคณิต ธารน้ำไหล สระน้ำ ก้อนหิน เนินเขาประดิษฐ์ ซึ่งรูปแบบการจัดสวนที่เป็นที่นิยมในปัจจุบัน แบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่ แบบเน้นธรรมชาติ และแบบเน้นปรัชญาศาสนา แบบเน้นธรรมชาติ เริ่มต้นในสมัยอะสุกะ (Asuka) นิยมตกแต่งในบ้านของขุนนางแบบชินเดนชิคุริ ประกอบไปด้วย เนินเขาประดิษฐ์ สระน้ำ ธารน้ำ และแมกไม้ สวนที่เน้นปรัชญาทางศาสนา ได้แก่ สวนโจโดะ (Joudo teien) สร้างในปลายสมัยเฮอันถึงสมัยคะมะคุระ เกิดจากความเชื่อโลกสวรรค์ทางพระพุทธศาสนา จึงได้สร้างสวนตามภาพวาดทางศาสนา ประกอบไปด้วย มีสระน้ำ เกาะกลางน้ำ เชื่อมด้วยสะพาน ตั้งแต่สมัยมุโระมะฉิ การออกแบบตกแต่งได้รับอิทธิพลจากศาสนานิกายเซน (Zen) ซึ่งหลักศาสนา คือ ไม่ยึดติด มีความเชื่อเรื่องการไม่มีตัวตน พอใจในสิ่งที่มีจึงเกิดการตกแต่งสวนหิน สวนทราย โดยวางหินแทนองค์พระพุทธรูป ทรายขาวแทนธารน้ำไหล เช่น สวนหินวัดเรียวอันจิ (Ryouaniji) ในโตเกียว (สมาคมไทย - ญี่ปุ่น, 2553: 242)

ที่มา: <http://www.homedecorhai.com>

3) การจัดดอกไม้แบบอิเคะบานะ

อิเคะบานะเกิดขึ้นครั้งแรกในสมัยมุโระมะจิ (Muromachi) เป็นการจัดดอกไม้ที่งดงามเป็นธรรมชาติ โดยการไปตัดเก็บดอกไม้จากท้องทุ่งนำมาประดับตกแต่งมีการจัดวางดอกไม้ในรูปแบบแสดงสวรรค์ โลก และมนุษย์ ซึ่งมีความแตกต่างกันตามสำนัก (สมาคมไทย - ญี่ปุ่น, 2553: 256)

ที่มา: <http://jiyuujinsei.exteen.com>

1. ความหมายของวาบิ - ซาบิ

Wabi (侘び) หมายถึง ความเรียบง่าย สมถะ ความอึดอึดในความเรียบง่าย ซึ่งย่อมาจากคำว่า “วาบิชิ” (Wabishii 侘しゐ) ที่แปลว่า รู้สึกแย่มาก ยากไร้ Sabi (寂び) ความเงิบ สดุดี สภาพจิตใจที่สงบนิ่ง และสูงส่ง ซึ่งย่อมาจากคำว่า “ซาบิชิ” (Sabishii 寂びしゐ) ที่แปลว่า เหงา เศร้า เดียวดาย

Wabi - Sabi (侘寂) เป็นแนวคิดเกี่ยวกับสรรพสิ่งที่ไม่สมบูรณ์แบบ โดยเป็นการนำแนวคิดมาจากการเรียนการสอนทางพุทธศาสนาที่เข้าใจถึงวัฏจักรของธรรมชาติที่ไม่คงทนถาวร มีการ

เกิด เสื่อมโทรม และตายทุกสิ่งล้วนเรียบง่าย เจียมเนื้อเจียมตัวและไม่เร่งรีบ Wabi - Sabi จึงเป็น ความงามที่เรียบง่าย เจียมเนื้อเจียมตัว และมีความเข้มงวด นอกจากนี้ Wabi - Sabi หมายถึง มุมมองของโลกที่ความงามมีศูนย์กลางอยู่ที่การยอมรับของความตายและความไม่สมบูรณ์คือความงดงามของสรรพสิ่งที่ไม่สมบูรณ์แบบ ไม่อยู่คงทนถาวร และไม่เสร็จสมบูรณ์ (สมเกียรติ ตั้งนโม, 2553: ออนไลน์)

2. ประวัติความเป็นมา

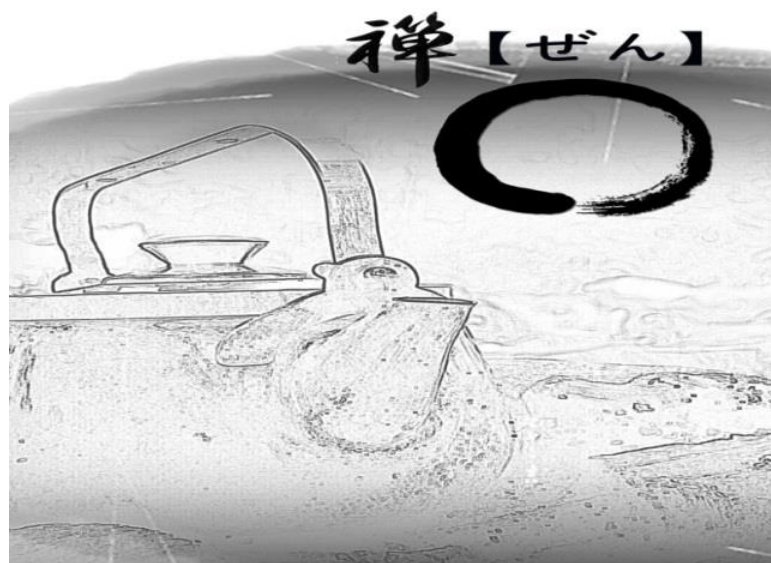
แนวความคิดแบบวาบิ - ซาบิ ถือกำเนิดปรากฏขึ้นในสมัยที่ศาสนาพุทธเจริญรุ่งเรืองในญี่ปุ่น หลังจากศตวรรษของการผสมผสานศิลปะและอิทธิพลทางพุทธศาสนาจากจีน โดยศาสนาพุทธเข้าสู่ประเทศญี่ปุ่นเมื่อประมาณ 1,500 ปีที่แล้ว ในที่สุดก็กลายเป็นอุดมคติของญี่ปุ่นอย่างเห็นได้ชัด แนวคิดของ วาบิ - ซาบิ มีความคล้ายคลึงกับแนวความคิดในศาสนาพุทธ ได้แก่ การเกิด การแก่ การเจ็บ และการตาย โดยทั่วไปชาวพุทธทั่วโลกมีความรู้สึกต่อวัตถุที่ตรงกับแนวความคิดเหล่านี้ว่าเป็น สิ่งที่สวยงาม ในช่วงศตวรรษที่ 12 - 13 สมัยเฮอัน ถึงสมัยคามูระคนญี่ปุ่นถือคติว่า สิ่งที่จะทำให้มนุษย์มีความสุขสงบอย่าแท้จริงได้นั้นมิใช่ความหรูหรา ความร่ำรวยมั่งคั่งแต่เป็นความเรียบง่าย จาก สิ่งที่ธรรมชาติได้มอบให้ทำให้มีความสุขทางจิตใจ มีคุณค่ากว่าการยึดติดกับความเจริญทางวัตถุในยุค สงคราม บ้านเมืองของญี่ปุ่นถูกเผาทำลาย ส่งผลให้เกิดภาวะข้าวยากหมากแพง ประชาชนล้มตายใน ระหว่างการเกิดสงคราม ประชาชนได้เปลี่ยนหันกลับมาขายทองคำอีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากสาเหตุ ของการเอาตัวรอดเพื่อปากท้องและอำนาจบาบริ แต่ในคำว่าการทุกข์นั้น ยังมีความงดงามแฝงเอาไว้ หลังจากการทำสงครามสิ้นสุดลง และบ้านเมืองกลับสู่ความสงบ

ตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบันนี้ ทศนคติต่อธรรมชาติของชาวญี่ปุ่นยังคงเหมือนเดิม สำหรับ ชาวญี่ปุ่น ธรรมชาติคือสิ่งที่นำมาซึ่งความอุดมสมบูรณ์ เป็นสิ่งที่ใกล้ชิดแล้วสบายใจเกิดความไว้วางใจ ธรรมชาติไม่ใช่สิ่งที่น่ากลัวต่อมนุษย์ โดยมีรากฐานทางความคิดมาจากการที่ประเทศญี่ปุ่นเป็น ประเทศที่ตั้งอยู่ในเขตอบอุ่นชุ่มชื้นประกอบกับในสมัยอดีตชาวญี่ปุ่นส่วนมากประกอบอาชีพ เกษตรกรรมและชาวประมง จึงมีมุมมองและความเห็นเกี่ยวกับธรรมชาติว่าเป็นสิ่งที่ช่วยบันดาลการ เติบโต และการผลิดอกออกผล นอกจากนี้เกษตรกรชาวญี่ปุ่นยังมีความเชื่อว่าตนเองเกิดมาพร้อมกับ สิ่งอื่น ๆ ในธรรมชาติ และในไม่ช้าก็จะกลับคืนสู่ธรรมชาติ ความคิดดังกล่าวทำให้คนญี่ปุ่นพยายาม เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับธรรมชาติ พยายามทำตนเองให้เป็นเช่นเดียวกับธรรมชาติ ความรู้สึกดังกล่าว ทำให้คนญี่ปุ่นมีรากฐานทางจิตใจซึ่งแสดงออกมาในรูปปรัชญา ความคิด และศาสนา

ความไว้วางใจในธรรมชาติ การพยายามเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติทำให้ชาวญี่ปุ่นเกิด ความรู้สึกชื่นชม รื่นรมย์ในการอยู่กับธรรมชาติ ในอีกมุมหนึ่ง ความไม่แน่นอนของสภาพอากาศของ ประเทศทำให้ชาวญี่ปุ่นจะต้องให้ความสำคัญต่อการสังเกตทางธรรมชาติอย่างใกล้ชิด ทำให้เกิดการ สังเกตความไวและละเอียดอ่อนต่อการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติ ดังคำกล่าวที่ว่า “ฟังลมฝน รัก

เสียงแมลง” และความรู้สึกดังกล่าวเป็นต้นกำเนิดของศิลปะและวิถีการดำเนินชีวิตของชาวญี่ปุ่น เช่น ภาพทิวทัศน์ที่ได้เป็นหัวข้อหลักของจิตรกรรมตะวันตกในคริสต์ศตวรรษที่ 17 คือ ภาพน้ำและภูเขา ซึ่งอยู่ในหัวข้อหลักของจิตรกรรมญี่ปุ่นเสมอมาตั้งแต่สมัยอะมะคุระ ส่วนความสำคัญของธรรมชาติที่มีต่อด้านวรรณคดี เช่น การหยิบยกรธรรมชาติขึ้นมาเป็นหัวข้อสำคัญ ในการแต่งโคลงวะคะหรือโคลงไฮกุ นิยมหยิบยกรการชื่นชมดอกไม้ ชมนก ชมสายลม ชมจันทร์ หรือการแต่งไฮกุ ที่นิยมใช้คำเกี่ยวข้องกับฤดูกาล จากเหตุผลดังกล่าวเป็นการแสดงออกถึงการนำธรรมชาติเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตของชาวญี่ปุ่น (สมาคมไทย - ญี่ปุ่น, 2553: 290)

3. Wabi - Sabi หัวใจหลักแห่งความงาม ตามลัทธิเซน

ที่มา: <http://www.weekendhobby.com>

Patana (2557: ออนไลน์) ได้กล่าวถึงหลักการความงามของ วาปี - ซาปี" (侘寂, Wabi - Sabi) เป็นหัวใจแห่งความงาม ตามลัทธิเซนโดยมีหลักการ อยู่ 7 หลักการ ดังนี้

1. Kanso (簡素): Simplicity or Elimination of Clutter หมายถึง ความเรียบง่าย หรือการขจัดองค์ประกอบที่ฟุ่มเฟือยออกไปให้เห็นถึงความจริงตามธรรมชาติสิ่งที่แสดงให้เห็นในรูปแบบธรรมดาเรียบง่ายอย่างธรรมชาติ ไม่มีการปรุงแต่ง คงความเรียบง่ายธรรมดาของสิ่งนั้น ๆ ไว้ แสดงสัจจะแท้จริงของธรรมชาติอย่างตรงไปตรงมา

2. Fukinsei (不均整): Asymmetry or Irregularity หมายถึง ความไม่สมส่วน ไม่สมมาตร ไม่สม่ำเสมอ ความคิดของการควบคุมความสมดุลในองค์ประกอบผ่านความไม่สมส่วนและความไม่สมบูรณ์ เป็นทฤษฎีของความงามแบบเซน (Zen) เช่น ภาพวาด Enso (วงกลมของเซน) มักจะวาดเป็นวงกลมที่ไม่สมบูรณ์เพื่อเป็นสัญลักษณ์ของความไม่สมดุล ความไม่สมบูรณ์ ซึ่งเป็น

ส่วนหนึ่งของการดำรงอยู่ความสัมพันธ์ที่มีความกลมกลืนกัน ในความไม่สมดุลยังมีความสมดุล คือ ความงามตามธรรมชาติ ที่เต็มไปด้วยความน่าดึงดูด

3. Shibui/Shibumi (渋味): Beautiful by being understated, or by being precisely หมายถึง ความสมถะ เนื้อแท้ แก่นแท้ของวัตถุ เป็นแนวคิดของการออกแบบที่เรียบง่ายมีความสมถะและความงามโดยผ่านการออกแบบที่ชัดเจนและไม่มีอะไรเพิ่มเติม มีความเรียบง่ายโดยไม่ต้องฉูดฉาด ความเรียบง่าย สง่างาม ความกะทัดรัดชัดเจน

4. Shizen (自然): Naturalness หมายถึง ความเป็นธรรมชาติ ความเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ โดยไม่มีการปรุงแต่ง

5. Yugen (幽玄): Profundity or suggestion rather than revelation หมายถึง ความลึกลับ ที่เกิดจากความงามอันแท้จริงที่สามารถปลุกให้ตื่นจากความไม่รู้ความลึกซึ้งความงามที่แท้จริงคงอยู่

6. Datsuzoku (脱俗): Freedom from habit or formula หมายถึง ความเป็นอิสระจากกฎเกณฑ์ รูปแบบ ประเพณีนิยม หลบหนีจากชีวิตประจำวัน

7. Seijaku (静寂): Tranquility or an energized calm (quite) หมายถึง พลังของความสงบ ความเงียบสงบ ความสงบในจิตใจอันไม่ถูกเงื่อนไขใดไร้รอยร้าวความเงียบสงบ และความสันโดษซึ่งอาจจะเกี่ยวข้องกับความรู้สึกเมื่อได้อยู่ในสวนญี่ปุ่น

8. Wabi - Sabi (侘寂): คือ ปรัชญาของความงามญี่ปุ่นความไม่สมบูรณ์และอนิจจังเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด

สรุปจากแนวความคิด วาปี - ซาปี เป็นแนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติที่มีเกิด แก่ เจ็บ และตาย เป็นเรื่องธรรมดาของสิ่งมีชีวิตบนโลกและธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และความรู้สึกนึกคิดของชาวญี่ปุ่นที่มีความต้องการเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับธรรมชาติ สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนได้โดยเน้นการปลูกจิตสำนึกให้แก่บุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในท้องถิ่น ให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ว่ามีความสำคัญอย่างไรต่อการดำเนินชีวิตและการท่องเที่ยว ปลูกจิตสำนึกการเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับธรรมชาติ เนื่องจากภาคอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีทรัพยากรทางธรรมชาติเป็นสินค้าหลักทางการท่องเที่ยว ถ้าไม่มีทรัพยากรทางธรรมชาติก็จะส่งผลกระทบต่อภาคอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอย่างแน่นอน หากกล่าวตามหลักความเป็นจริงแล้วทุกสิ่งทุกอย่างล้วนดับสิ้นไปตามวัฏจักรของธรรมชาติ ในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างยั่งยืนไม่ใช่การกระทำที่ไม่นำทรัพยากรทางธรรมชาติมาใช้เลย แต่เป็นการใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างชาญฉลาด ด้วยวิธีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีการบำรุงรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมปรับปรุงภูมิทัศน์ในแหล่งท่องเที่ยวโดยการคำนึงถึงความกลมกลืนกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในบริเวณนั้นและบริเวณใกล้เคียง สร้างสิ่ง

สามารถทดแทนกันได้ เช่น การปลูกต้นไม้ แทนต้นไม้ที่ตายหรือที่ตัดไปเพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิต ผลที่ได้กลับมาก็จะทำให้ประชาชนเกิดความรักและห่วงแหนในแหล่งท่องเที่ยวหรือทรัพยากรในท้องถิ่น ซึ่งจะนำมาซึ่งการพัฒนาสู่ความยั่งยืน

บรรณานุกรม

- ซัชพล ทรงสุนทรวงศ์. (2545). การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในการจัดการนันทนาการและการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ หน่วยที่ 1 - 7. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- นครินทร์ ชัยแก้ว. (2545). การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ พัฒนาการรูปแบบการจัดการและศักยภาพในการพัฒนาที่ยั่งยืน. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สมาคมไทย - ญี่ปุ่น (2553). กระจกส่องญี่ปุ่น. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ดวงกลมสมัย.
- สมเกียรติ ตั้งนโม. (2553). สุนทรียศาสตร์อินเดีย, จีน, และญี่ปุ่น (ฉบับย่อ). สืบค้นเมื่อ 3 ธันวาคม 2557, จาก weread.in.th/wp-content/upload
- Atkins, S. & Murphy, K. (1994). *Reflection practice*. *Nursing Standard*, 8(39), June. 49-54. Baxter
- Charles R. Goeldner and J.R. Brent Ritchie. (2006). *Tourism: Principle, Practice, Philosophies*. 10th ed. New York: Chichester: Wiley.
- Pramote Patana. (ม.ป.ป.). การออกแบบจัดสวนของญี่ปุ่น. ค้นเมื่อ 3 มกราคม 2560 จาก <http://fdesignbasis.blogspot.com/2014/04/japan-design-4-japanese-gardens-design.html#more>